

Suomalais-ugrilaiset kansalaisjärjestöt osana venäläistä kansalaisyhteiskuntaa

Laura Lyytikäinen
& Suvi Salmenniemi

Venäläistä kansalaistoimintaa on tutkittu paljon viimeisen parin vuosikymmenen aikana. Tutkimus oli erityisen vilkasta 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa, jolloin julkaistiin valtava määrä arvioita Venäjän kansalaisyhteiskunnan kehityksestä, kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksistä ja demokratian tilasta. Tutkimus kohdistui etupäässä Pietariin ja Moskovaan sekä muihin isoihin kaupunkeihin, joissa kansalaistoiminta on vakiintuneinta. Tutkijoita on kiinnostanut erityisesti naisjärjestöjen, ympäristöliikkeen, ihmisoikeusjärjestöjen ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminta. Sen sijaan kulttuurijärjestöt ja etnisten vähemmistöjen kollektiivinen toiminta on jäänyt vähemmälle huomiolle.

Tässä esseessä suuntaamme katseemme tällaiseen etnisen ja kulttuurisen identiteetin kansalaistoimintaan tarkastelemalla suomalais-

ugrialaisten kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä nyky-Venäjällä. Suomalais-ugrialaisten kansojen järjestötoiminnasta on toistaiseksi vähän ajantasaista tutkimustietoa. Essemme pohjautuu suomalais-venäläiseen kyselytutkimukseen, joka toteutettiin osana Koneen säätiön rahoittamaa ja Suomi-Venäjä-Seuran toteuttamaa ”Kansalaisjärjestöt suomalais-ugrilaisia kieliä ja kulttuureja säilyttämässä” -hanketta. Hankkeessa koulutetaan suomalais-ugrilaisia kansalaisjärjestötoimijoita sekä pyritään luomaan uusia toimintamalleja järjestöille ja parantamaan niiden toimintaedellytyksiä. Kyselyn tavoitteena oli luoda yleiskuva suomalais-ugrialaisten järjestötoiminnan peruspiirteistä, kehittämistarpeista ja tulevaisuudennäköistä.

Kieli, kulttuuri ja kansalaistoiminta

Maailmassa on noin 23 miljoonaa suomalais-ugrialaisten kielten puhujaa. Kieliperheeseen kuuluvat kieliryhmät ovat kuitenkin hyvin pieniä ja sijoittuvat hajanaisesti laajalle alueelle Euroopassa ja Aasiassa. Maantieteellisen hajoamisen vuoksi kieliryhmät ovat tuhansien vuosien saatossa kehittyneet erilaisiksi ja menettäneet kosketuksen toisiinsa. Ainoastaan kolmella suomalais-ugrialaishella kieliryhmällä – suomalaisilla, unkarilaisilla ja virolaisilla – on oma valtionsa. Suurin osa lopuista kieliryhmistä

on hajaantunut Venäjän valtion alueelle niiden osuuden ollessa noin kaksi prosenttia Venäjän väestöstä. Venäjällä puhutut suomalais-ugrilaiset kielet on luokiteltu joko uhanalaisiksi tai erittäin uhanalaisiksi. Venäjän suomalais-ugrilaiset kansat vaihtelevat suuresti kokonsa ja perinteisten elinkeinojensa näkökulmasta. Pienimmät ryhmät koostuvat muutamista sadoista kielenpuhujista. Suurimpiin kieliryhmiin, kuten mordvalaisiin, kuuluu noin satoja tuhansia kansalaisia.

Neuvostoliiton aikana suhtautuminen etnisiin vähemmistöihin oli ristiriitaista ja se myös vaihteli eri aikoina. Toisaalta etnisille vähemmistöille annettiin tilaa ja joillekin vähemmistöryhmille luotiin omia kansallisia alueita, mutta samanaikaisesti virallisilla ja epävirallisilla toimilla vahvistettiin vähemmistöjen assimilaatiota ja etenkin venäjän kielen asemaa yhteiskunnassa. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen keskustelu suomalais-ugrilaisten kansojen asemasta onkin painottunut vahvasti etno-kulttuuriseen säilymiseen. Suurimpana haasteena koetaan oman kielen puhujien määrän lasku ja etenkin nuorten erkaantuminen äidinkielestään. Vaikka arviot suomalais-ugrilaisten kansojen säilymisestä Venäjällä ovat usein pessimistisiä, monet kansat ovat organisoituneet ja jatkaneet sitkeästi kielen ja kulttuurin säilyttämistyötä. Suomalais-ugrilaiset järjestöt toimivat aktiivisesti etenkin aluetasolla, vaikka ovatkin usein poliittisessa päätöksenteossa marginaalisessa asemassa.

Suomalais-ugrilainen järjestötoiminta elpyi Neuvostoliitossa 1980-luvun lopulla osana yleisempää yhteiskunnallisen liikehdinnän aaltoa. Avoimempi poliittinen ilmapiiri mahdollisti järjestäytymisen kielen ja kulttuurin suojelemiseksi. Vaikka uusilla järjestöillä oli myös poliittisia tavoitteita, niiden pääpaino oli etno-kulttuurisessa toiminnassa, etenkin kulttuurin ja kielenopetuksen vahvistamisessa. 1990-luvun alussa järjestökenttä alkoi luoda yhteyksiä sekä Venäjän sisäisten että ulkomaisten sukukieliryhmien välille muun muassa kansainvälisen kongressitoiminnan kautta. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjän hallinto alkoi kuitenkin valvoa järjestötoimintaa entistä

tarkemmin hillitäkseen etnistä mobilisaatiota ja kansallismielisyyttä. Tämän seurauksena suomalais-ugrilainen kansalaistoiminta väheni. Vahvan kansalaisliikkeen synnyttäminen ja virallisen poliittisen edustuksen vakiinnuttaminen paikallishallinnossa osoittautui vaikeaksi.

Kansalaistoiminnassa ja sen ehdoissa on Venäjällä tapahtunut suuria muutoksia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Paikallistason autonomiaa on heikennetty ja kansallista yhtenäisyyttä on korostettu voimakkaasti. Tämä on vaikeuttanut vähemmistöjen oikeuksien ja kielikysymyksen ajamista paikallistasolla. Poliittinen liikkumatila on kaventunut huomattavasti ja kriittiset äänet on ajettu altaalle. Poliittista kritiikkiä on pyritty tukkimaan marginalisoidulla riippumaton media sekä kiristämällä sananvapautta ja kansalaistoimintaa säätelevää lainsäädäntöä. Vuonna 2006 tehtiin ensimmäiset merkittävät ja paljon kritiikkiä osakseen saaneet kiristykset kansalaisjärjestöjen toimintaa säätelevään lakiin. Järjestöjen tuli muun muassa rekisteröityä uudelleen ja niille asetettiin uusia velvoitteita rahoituksesta ja toiminnasta raportoinnin suhteen. Lainsäädäntöä on tarkistettu useaan otteeseen tämän jälkeenkin. Esimerkiksi vuonna 2012 säädettiin laki, jonka perusteella laittomiin mielenosoituksiin osallistumisesta voidaan langettaa tuntuvat sakot, sekä laki, joka velvoittaa järjestöt rekisteröitymään ”ulkomaisiksi agenteiksi”, mikäli niiden toiminta on ”poliittista” ja saa ulkomaista rahoitusta.

Laki ulkomaisista agenteista on vaikuttanut myös suomalais-ugrilaisten järjestöjen toimintaa. Lain voimaan tulon myötä monet järjestöt ovat jättäytyneet ulkomaisten rahoitusmekanismien ulkopuolelle ja vahvistaneet toimintansa kehystämistä kulttuurin ja kielen ympärille, ja siten pyrkineet pysymään politiikanteon ulkopuolella. Konkreettisimmin lain seuraukset on saanut tuta Nuori Karjala -järjestö, jonka Venäjän oikeusministeriö julisti ulkomaiseksi agentiksi kesäkuussa 2015. Järjestö listattiin, koska sen katsottiin saavan ulkomaista rahaa mm. YK:n kautta. Osasyynä listaukseen oli myös epämääräinen nimetön tiedonanto järjestön suomalaisesta

rahoituksesta. Nuori Karjala ei ole kuitenkaan lain voimaantulon jälkeen ottanut enää vastaan rahaa suomalaisilta rahoittajilta. Myös Nuoren Karjalan järjestämä Suomen Perussuomalaisten nuorten delegaation opintovierailu Karjalassa on liitetty järjestön joutumiseen ulkomainen agentti -listalle. Näillä perusteilla toiminnan katsottiin olevan poliittista ja ulkomaisten rahoittamaa. Nuori Karjala -järjestön hallituksen jäsen Aleksei Tsykarev kertoo, että järjestö on joutunut tiputtamaan jäsenmääränsä 300 jäsenestä 10 jäsenen uuden statuksen mukanaan tuomien tiukentuneiden raportointivelvollisuuksien vuoksi. Järjestön toiminta on vaakalaudalla ja se tullaan luultavasti lopettamaan.

Ulkomainen agentti -laki sai jatkoa, kun Venäjän presidentti hyväksyi toukokuussa 2015 lain, jonka perusteella ulkomainen tai kansainvälinen kansalaisjärjestö voidaan julistaa ”ei-toivotuksi”, jos se virkamiesten näkökulmasta uhkaa maan perustuslaillista järjestystä tai turvallisuutta. Laki antaa virkamiehille oikeuden sulkea ei-toivottu ulkomainen järjestö sekä ryhtyä rankaisutoimiin sen työntekijöitä kohtaan. Pahimmillaan ei-toivotulle järjestölle työskentelevä henkilö voidaan tuomita kuudeksi vuodeksi vankeuteen. Myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia puolustavien järjestöjen toimintaa puolestaan on vaikeutettu vuonna 2013 säädetyllä ns. homopropagandalalla. Viimeisimpänä lainsäädännöllisenä muutoksena on kansalaisjärjestöjen sisällyttäminen siviililainsäädännön piiriin, minkä seurauksista ja merkityksestä ei ole vielä tietoa. Kriittisten toimittajien ja aktivistien pahoinpitelyt ja murhat, viimeisimpänä Boris Nemtsovin murha, vahvistavat entisestään käsitystä siitä, että poliittinen kritiikki on Venäjällä tulenarkaa.

Kansalaisjärjestöjen määrä on vähentynyt yhtäältä lainsäädännön ja poliittisen tilanteen kiristymisen ja toisaalta ulkomaisen rahoituksen tyrehtymisen seurauksena. Tällä hetkellä Venäjällä toimii eri arvioiden mukaan noin 220 000–300 000 rekisteröitynyttä kansalaisjärjestöä. Lisäksi toimii joukko rekisteröimättömiä liikkeitä ja verkostoja. Osa aiemmin rekisteröityneistä jär-

jestöistä ei ole rekisteröitynyt uudelleen. Näistä osa ei ole jaksanut käydä läpi rekisteröitymiseen liittyvää byrokratiaa, osa ei ole kokenut rekisteröitymistä tarpeelliseksi ja osa haluaa tietoisesti pysytellä valtiollisen valvonnan ulkopuolella. Osalta järjestöjä rekisteröityminen on evätty ja järjestöjä on myös suljettu, kun ne ovat kieltäytyneet rekisteröitymästä ulkomaisiksi agenteiksi.

Tämä yhteiskunnallinen kehitys on myös polarisoinut kansalaisyhteiskuntaa. Yhtäältä vallitsevaa politiikkaa kritisoivat liikkeet ja järjestöt kokevat enemmän tai vähemmän jatkuvaa painostusta ja häirintää valtiovallan taholta ja toimivat usein pienillä resursseilla. Toisaalta valtiovalta tukee aktiivisesti sellaisia järjestöjä, jotka toimivat ”vetohihnoina” ja toteuttavat maan poliittisen johdon määrittelemiä tavoitteita tai eivät ainakaan julkisesti aseta niitä kyseenalaisiksi. Näiden ääripäiden välimaastossa on joukko järjestöjä, jotka pyrkivät parhaansa mukaan edistämään ajamiaan asioita pysyttelemällä poissa poliittisista konflikteista ja etsimällä resursseja monista eri lähteistä. Tätä taustaa vasten ei olekaan yllättävää, että ne järjestöt, jotka toimivat tiiviissä yhteistyössä viranomaisten kanssa, näkevät toimintaedellytyksensä paljon parempina kuin järjestöt, joilla tätä yhteistyötä ei ole.

Suomalais-ugrialaisten järjestöjen jäsenprofiili

Miltä sitten näyttää suomalais-ugrialaisten kansalaisjärjestöjen tilanne tätä yleistä yhteiskunnallista taustaa vasten? Suuntasimme kyselytutkimuksemme suomalais-ugrialaisten kansalaisjärjestöjen johtajille ja aktiiveille. Se toteutettiin rekisteröityjen järjestöjen parissa, joten sen ulkopuolelle jäivät rekisteröitymättömät liikkeet ja verkostot. Kyselyyn saatiin 189 vastaajaa ja se toteutettiin henkilökohtaisina haastatteluina. Kyselyn keräämisestä vastasi Syktyvkarin yliopistossa toimiva sosiologian dosentti Aleksei Konjuhov. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa järjestöjen nyky-tilannetta ja luoda pohjaa yksityiskohtaisemmalle jatkotut-

kimukselle. Tämän alustavan ja kartoittavan luonteen vuoksi kyselyn otanta vastasi lähinnä lumipallo-otantaa.

Tulosten tulkinnan suhteen on siis syytä tehdä joitakin varauksia. Ensinnäkin on otettava huomioon kyselyhetken sensitiivinen poliittinen tilanne. Kysely toteutettiin alkuvuodesta 2014, keskellä Maidanin mielenosoitusten ja Krimin valtauksen poliittista kuohuntaa. Konjuhovin mukaan monet osallistujat pelkäsivät osallistua tutkimukseen ja kertoa mielipiteitään. Näin ollen on syytä olettaa, ettei kriittisiä näkemyksiä ole raportoitu täysimääräisesti. Myös kansainväliseen tutkimusyhteistyöhön on saatettu tässä tilanteessa tuntea epäluuloa. Erityisen arkaluontoisiksi koettiin kyselyn kysymykset koskien syrjintää sekä järjestöjen toimintamuotoja, yhteistyötä ja rahoitusta – eli juuri ne teemat, jotka yleensäkin näyttävät tulenarkoina nykyisessä poliittisessa ilmastossa.

Kyselyyn vastanneista aktiiveista 58 prosenttia oli naisia. Lähes 90 prosenttia heistä oli korkeasti koulutettuja. 74 prosenttia ilmoitti olevansa kokopäivätyössä; heistä suurin osa valtiolla tai paikallishallinnossa. Tämä vastaa pitkälti myös aiemmissa tutkimuksissa esiin tullutta ”aktivistiprofilia”. Merkittävä osa vastaajista oli pitkän linjan aktiiveja: keskimääräinen toiminta-aika järjestössä oli yli 12 vuotta. Hajontaa oli kuitenkin myös paljon, sillä osa vastaajista oli ollut mukana toiminnassa vain vuoden, kun taas osalla oli takanaan jopa 40 vuoden järjestöura. Suuri osa vastaajista (39 vastaajaa) oli udmurtteja jonka lisäksi muita isoja ryhmiä olivat komit, marit, mordvalaiset, ersälaiset ja karjalaiset. Koska eri näiden ryhmien edustajien määriä ei ole valittu otokseen suhteessa niiden todellisiin väestömääriin Venäjällä, ja koska monista ryhmistä edustajia oli kyselyssä alle 20, käsittelemme vastaajia tässä yleisesti suomalais-ugrilaisina, joita yhdistää aktiivinen toiminta järjestösektorilla.

Kartoitimme myös kyselyyn osallistuneiden poliittisia siteitä. Valtaosa, 80 prosenttia, ei kuulunut mihinkään puolueeseen. Puolueisiin kuuluvista vastaajista suurin osa oli Yhtenäisen

Venäjän jäseniä. Vastaajat olivat kuitenkin keskimäärin yleistä venäläistä tasoa aktiivisempia äänestäjiä. Vastaajista 84 prosenttia ilmoitti äänestäneensä presidentinvaaleissa ja 73 prosenttia duumanvaaleissa, kun koko maan äänestysprosentti presidentinvaaleissa oli 65 prosenttia ja duumanvaaleissa noin 60 prosenttia. Tämän voi tulkita kertovan järjestöaktiivien halusta vaikuttaa asioihin ja seurata politiikkaa. Kysyimme myös mitä puoluetta vastaajat äänestivät. Vastaajista 45 prosenttia ilmoitti äänestäneensä Yhtenäistä Venäjää. Vastausilmapiiriä kuvaa kuitenkin vastaamisesta kieltäytyneiden suuri määrä: 28 prosenttia ei halunnut kertoa, mitä puoluetta he äänestivät.

Suomalais-ugrilaisten järjestöjen toiminta ja resurssit

Kysyimme kyselyssä järjestötoimijoiden mielipiteitä kansalaisyhteiskunnan roolista yhteiskunnassa. Kansalaisyhteiskunnan tärkeimpinä tehtävinä vastaajat näkivät julkisen keskustelun herättämisen ja uusien asioiden tuomisen keskusteluun. Myös demokratian kehittäminen ja vaikuttaminen yhteiskunnassa nähtiin tärkeänä osana kansalaisyhteiskuntaa. Kansalaisyhteiskunnan roolia vähemmistöjen oikeuksien suojelijana ei sen sijaan nähty yhtä tärkeänä. Kansalaisyhteiskunnan rooli valtion kriitikkona ja ”vahtikoirana” ei saanut juuri lainkaan kannatusta, joskin on huomattava, etteivät vastaajat nähneet järjestöjä myöskään pelkkinä valtiovallan ”sylikoirina”.

Tämä käsitys kansalaisyhteiskunnan roolista heijastui myös järjestöjen toimintatapoihin. 75 prosenttia aktiiveista mainitsi tavoitteekseen kielen, kulttuurin ja perinteiden suojelemisen ja suomalais-ugrilaisten kansojen oikeuksien turvaamisen. Vasta kolmantena syynä oli halu vaikuttaa päätöksentekoon. Toimintamuuodoissa nimenomaan koulutus, kielen ylläpito ja kulttuuritapahtumat olivat keskeisimmällä sijalla, ja myös mediaan pyrittiin solmimaan aktiivisesti yhteyksiä. Sen sijaan lähes 80 prosenttia vastaajista ei ollut osallistunut mielenosoituksiin

viimeisen vuoden aikana. On kuitenkin huomattava, että kielen ja kulttuurin säilyttäminen on toki poliittinen kysymys, vaikka vastaajat eivät sitä suoranaisesti sellaiseksi kyselyssä määrittäneetkään. On syytä olettaa, että nykyisessä poliittisen kontrollin ilmapiirissä toiminnan kehystäminen kielen ja kulttuurin kautta antaa järjestöille enemmän toimintatilaa ja -rauhaa kuin sen kehystäminen ihmisoikeusdiskurssin kautta. Kulttuuritoiminta ei näyttäydä uhkaavana viranomaisten silmissä samalla tapaa kuin ihmisoikeustyö ja mielenosoitukset ja voi todennäköisemmin avata yhteistyösuhteita viranomaisiin. Valmius osallistua mielenosoituksiin on vähäistä, ei vain suomalais-ugrilaisten järjestöjen joukossa, vaan yleisestikin Venäjällä. Se ei ole yllättävää, jos ottaa huomioon mielenilmauksiin kohdistetun ankaran poliisikontrollin viime vuosina. VTsIOM:n kyselyn (2015) mukaan mielenosoitukset ja marssit nähdään enemmän merkinä kriisistä kuin ongelmanratkaisukeinoina. Kyselyn mukaan 77 prosenttia venäläisistä ei osallistuisi mielenosoitukseen. Venäläisten protestivalmius on heikentynyt vuoden 2011 huipusta, 25 prosentista, 16 prosenttiin vuonna 2015. Suurin osa VTsIOMin kyselyyn vastanneista näki mielenosoitusten vaikutuksen politiikkaan vähäisenä ja 30 prosenttia vastaajista koki, että protestit itse asiassa heikentävät maan vakautta.

Haastattelemamme järjestöaktiivit ilmoittivat tärkeimmiksi yhteistyökumppaneikseen paikallis- ja aluehallinnon. Etenkin paikallistasolla yhteistyö nähtiin pääosin hyvänä ja toimivana. Vain muutama vastaaja ilmaisi kriittisiä näkemyksiä tässä suhteessa. Keskus- ja aluehallinto mainittiin myös järjestöjen tärkeimpinä rahoittajina. On kuitenkin huomattava, että monet järjestöt järjestävät yhteistyössä valtiollisten tahojen kanssa tapahtumia, joiden avulla kerätään rahoitusta. Tämä toimintamuoto on todennäköisesti raportoitu kyselyssä valtiolliseksi tueksi. Vain muutamit vastaajat mainitsivat ulkomaiset rahoituslähteet ja yksityiset venäläiset yritykset jonkin verran tärkeinä rahoittajina. Jopa 13,2 prosenttia vastaajista ilmoitti, että järjestöllä ei ole tuloja lainkaan. Järjestöillä ei myöskään

ollut merkittävää kaupallista toimintaa eikä suuria tuloja jäsenmaksuista. Rahoituksen osalta kyselyn tulokset noudattelevat pitkälti aiempien tutkimusten tuloksia.

Järjestöjen vaikutusmahdollisuudet

Kyselytutkimukset vaikutusmahdollisuuksista Venäjällä paljastavat, että valtaosa venäläisistä kokee poliittista voimattomuutta: Levada-keskuksen kyselytutkimuksessa peräti yli 80 prosenttia venäläisistä koki, ettei heillä ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa politiikkaan. Myös järjestöjen osallistuminen ja vaikuttaminen politiikkaan Venäjällä on vaikeaa. Monet haluavat pysytellä poissa ilmeisen poliittisista kysymyksistä suojellakseen itseään ja järjestöään.

Tutkimusten mukaan kansalaisjärjestöt arvioivat vaikutusmahdollisuutensa suuremmiksi paikallistasolla federaation tason sijaan. Näin oli myös kyselymme suomalais-ugrilaisissa järjestöissä. Paikallistaso on myös usein kaikkein keskeisin toimintakenttä järjestöille. Kyselymme vastaajista lähes 68 prosenttia koki pystyvänsä vaikuttamaan paikallistasolla ja 52 prosenttia aluetasolla. Vain alle 16 prosenttia kokee voitavansa vaikuttaa päätöksentekijöihin federaation tasolla. Jatkossa olisi syytä selvittää myös sitä, missä määrin järjestöissä nähdään mahdolliseksi vaikuttaa asioihin kansainvälisellä tasolla, sillä suomalais-ugrilaisten järjestöjen toiminta on luonteeltaan ylirajaista.

Kysyimme vastaajilta myös viimeaikaisen lainsäädännön vaikutuksista suomalais-ugrilaisten järjestöjen toimintaan ja vaikutusmahdollisuuksiin. Valtaosa, eli 146 vastaajaa, katsoi, ettei lakimuutoksilla ole ollut vaikutusta järjestötoimintaan. Vain 16 vastaajan mielestä lakimuutokset ovat vaikuttaneet toimintaan. He nimesivät ongelmiksi muun muassa sen, ettei järjestöä ole enää voitu rekisteröidä, ulkomaisen rahoituksen vähentymisen ja ulkomaisten yhteistyökumppaneiden määrän laskun. Se, etteivät vastaajat näe lainsäädännön muutoksia merkityksellisinä, voi yhtäältä johtua haluttomuudesta

raportoida asiasta tai toisaalta siitä, että kulttuuri toimialana ei ole joutunut valtiollisen säätelyn kohteeksi erityisen vahvasti. Kuten edellä tuli ilmi, vaikka kieleen, kulttuuriin ja etnisyyteen liittyvät kysymykset ovat ihmisoikeuskysymyksiä, järjestöaktiivit kehystivät toimintansa ennen kaikkea kielen ja kulttuurin säilyttämisen kautta. Toisaalta, esimerkiksi Nuoren Karjalan listaus ulkomaalaiseksi agentiksi tapahtui vasta kyselymme toteuttamisen jälkeen, joten lain vaikutukset eivät olleet vielä realisoituneet järjestöjen toiminnassa alkuvuodesta.

Nuoret järjestöaktiivit

Nuorten osallistuminen suomalais-ugrilaiseen kansalaistoimintaan nähtiin tärkeänä järjestöjen tulevaisuuden näkökulmasta. Kyselymme osallistui myös useita suomalais-ugrilaisia nuorisotoimijoita; vastaajista noin 38 prosenttia oli alle 35-vuotiaita (n=71). Nuorten vastauksissa osallistumisen motivaatioksi nousi vanhempia vastaajia useammin halu auttaa muita, uuden oppiminen sekä mielekäs vapaa-aika. Vanhempien vastauksissa korostui enemmän velvollisuudentunto, kun taas nuorten toiminnan motivaattorina toimi vapaa-ajan vietto, uudet kokemukset ja itsensä kehittäminen. Kuten vanhempi väestö, myös nuoret kokivat järjestöjen tärkeimmäksi tehtäväksi kielen ja kulttuurin säilyttämisen.

Nuorten poliittinen motivaatio toiminnalle sekä kiinnostus politiikkaan oli vähäisempää kuin vanhemmassa vastaajajoukossa. Noin 10 prosenttia nuorista vastaajista koki politiikan erittäin kiinnostavaksi verrattuna vanhemman vastaajaryhmän 27 prosenttiin. Nuoret eivät myöskään nähneet poliittisten oikeuksien puolustamista yhtä tärkeänä tehtävänä kuin vanhemmat. Alle 35-vuotiaat vastaajat olivat myös pessimistisempiä vaikutusmahdollisuksiensa suhteen: kun vanhemmista vastaajista 76,5 prosenttia koki pystyvänsä vaikuttamaan paikallistasolla, vain 53 prosenttia nuorista uskoi vaikutusmahdollisuuksiinsa. Kuitenkin kysyttäessä esimerkiksi syrjinnästä Venäjällä, nuorten vastaukset olivat jossain määrin jyrkempiä kuin

vanhempien vastaajien kohdalla: nuoret kokivat vahvemmin, että vähemmistöjä syrjitään Venäjällä ja että maan johto ei tee tarpeeksi syrjinnän poistamiseksi. Jatkotutkimuksen kannalta olisi-kin mielenkiintoista selvittää nuorten ymmärrystä politiikasta: sitä, kuinka he määrittelevät ”poliittisen” ja kuinka nykyinen poliittinen ilmasto vaikuttaa heidän haluunsa ja mahdollisuuksiinsa osallistua poliittiseen toimintaan.

Suomalais-ugrilaiset kansat ja kielenpuhujat ovat pienenevä vähemmistö Venäjällä ja tässä mielessä nuorten identifioituminen tähän ryhmään on tärkeä kysymys. Kyselymme nuoret identifioituivat harvemmin suomalais-ugrilaisiksi kuin vanhemmat vastaajat. Yli 64 prosenttia vanhemmista vastaajista ja 55 prosenttia alle 35-vuotiaista vastaajista kertoi identifioituvansa ensisijaisesti suomalais-ugrilaiseksi. Nuorten kohdalla vastausvaihtoehdot ”venäläinen” tai ”enemmän venäläinen kuin suomalais-ugrilainen” nousivat korkeammiksi kuin vanhemmilla vastaajilla. Kyselyssä nousi yleisesti esille huoli suomalais-ugrilaisen kulttuurin säilymisestä ja etenkin nuorten vähenevästä kiinnostuksesta perinteitä, kieltä ja kulttuuria kohtaan. Nuorille suunnattu toiminta ja kielen ja kulttuurinopetus sekä nuorten mukaan saaminen olisikin tärkeätä kulttuurin ja kielen säilyttämisen kannalta.

Ongelmia ja tulevaisuudennäkymiä

Kyselyn tuloksissa näkyy yhtäältä suomalais-ugrilaisen järjestökentän vakiintuneisuus: osa toimijoista on ollut mukana kymmeniä vuosia ja kentällä toimii useita pitkäaikaisia järjestöjä. Toisaalta kyselyssä heijastuu myös tämänhetkisen poliittisen tilanteen aiheuttamat paineet, mikä ilmeni muun muassa puuttuvina vastauksina ja kieltäytymisinä osallistumasta kyselyyn. Kiristynyttä poliittista tilannetta ei nähty kyselyssä kuitenkaan tulevaisuuden uhkana, vaan monet järjestöt kertoivat painivansa rahoitusongelmien kanssa ja kokivat merkittävimmäksi tulevaisuuden uhkaksi nuorten kielenpuhujien ja kulttuuriaktiivien vähäisen määrän. Tästä huolimatta kysely antoi aihetta varovaiseen optimismiin, sillä

jopa 58 prosenttia vastaajista ilmoitti järjestönsä jäsenmäärän kasvaneen viime aikoina. Vain alle kymmenen prosenttia kertoi sen vähentyneen.

Suomalais-ugrilaista järjestö- ja kulttuuri-toimintaa on määrittänyt keskeisesti kansainvälisyys ja ylitajainen yhteistyö suomalais-ugrilaiden kielenpuhujien kanssa. Jatkossa olisi hyödyllistä selvittää tarkemmin järjestöjen kansainvälistä yhteistyötä. Venäläisten järjestöjen kansainvälinen yhteistyö on yleisesti ottaen vähentynyt, mutta onko näin myös suomalais-ugrilaiden järjestöjen kohdalla? Lisäksi on otettava huomioon, että tämä kysely tavoitti lähinnä erilaisiin seminaareihin ja kongresseihin osallistuneet järjestöjohtajat ja aktiivit. Kattavamman tilannekatsauksen ja etenkin ryhmien välisten ja sisäisten ongelmien kartoittamiseksi tutkimuksen piiriin olisi jatkossa tuotava myös rivijäsenet ja erilaisten rekisteröitymättömien ryhmien toimijat.

Kyselyn toteuttaminen antoi myös paljon ajattelemisen aihetta tutkimuksen toteuttamisen reunaehtojen ja metodologian suhteen. Kyselyn kuluessa nousivat esille esimerkiksi kysymysten muotoilun eriävät perinteet, haastattelijan ja haastateltavien väliset suhteet sekä yleinen epäluulo tutkimustiedon keruuta kohtaan. Erityisen haastavaa kyselytutkimuksen toteuttaminen on olosuhteissa, joissa vastaajat pelkäävät ilmaista mielipiteitään ja kansainvälinen tutkimusyhteistyö nähdään potentiaalisesti uhkaavana. Luottamuksen rakentaminen haastattelijan ja haastateltavan välillä ei ole tällöin helppoa. Kyselytutkimus voi antaa meille yleisiä suunta- viivoja sekä tärkeitä vihjeitä niistä asioista, joihin näyttää kytkeytyvän erityisen paljon ristiriitoja, jännitteitä ja intohimoja. Näitä asioita olisi hyvä jatkossa kartoittaa rakentamalla pidemmän aikavälin luottamussuhteita aktiiveihin ja tekemällä luottamuksellisia laadullisia teemahaastatteluja.

Lähteet

- Levada Tsentr 2014: Obštšestvennoe Mnenie – 2014. <http://www.levada.ru/sites/default/files/om14.pdf>
- Lyytikäinen, Laura & Salmenniemi, Suvi (2014), *Finno-Ugric Survey 2014*. Julkaisematon tutkimusraportti. Esitetty Suomi-Venäjä-Seuran johdoryhmän kokouksessa Lahdessa 16.12.2014.
- Lyytikäinen, Laura & Salmenniemi, Suvi & Konjuhov Aleksei (2015), *Youth and Finno-Ugric Activism in Russia*. Esitys konferenssissa Sotsialnye problemy glazami molodyh -2015, Syktyvkarin yliopisto, 22.–23.4.2015.
- Lyytikäinen, Laura (2014), *Performing Political Opposition in Russia. The Case of the Youth Movement Oborona*. Sosiaalitiiteen laitoksen julkaisu 2014:8. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/45024>
- Salmenniemi, Suvi (2008), *Gender and Democratization in Russia*. New York: Routledge.
- SVS (2015), *Kansalaisjärjestökoulutus*. <http://www.venajaseura.com/kulttuuri-ja-projektitoiminta/suomalais-ugrilainen-yhteistyö/kansalaisjärjestökoulutus>
- Tsykarev, Aleksei (2015), *Minority and Indigenous Rights Organizations in Russia: Balancing in challenging circumstances*. Esitys Erik Castrén Instituutissa Helsingin yliopistossa 17.9.2015.
- VTsIOM (2015), *Protest Actions: Manifestations of Democracy or Crisis?* 23.01.2015. <http://www.wciom.com/index.php?id=61&uid=1041>